

O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIDA ICHKI MONITORING AMALIYOTI**Uteniyazov Miyras Oserbaevich**<https://doi.org/10.5281/zenodo.18508966>

Annotatsiya. Mazkur ishda O'zbekiston ta'lim tizimida ichki monitoring amaliyotining mazmuni, ahamiyati va uni samarali tashkil etish yo'llari yoritilgan. Ichki monitoring ta'lim muassasalarida o'quv jarayonining sifati, pedagoglar faoliyati hamda o'quvchilarning bilim darajasini muntazam tahlil qilish va baholashga xizmat qiluvchi muhim boshqaruv mexanizmi sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, monitoring jarayonida zamonaviy baholash usullaridan foydalanish, aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish hamda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar muhokama etiladi.

Tadqiqot natijalari ichki monitoringni tizimli ravishda yo'lga qo'yish ta'lim samaradorligini oshirish, boshqaruv qarorlarini asosli qabul qilish hamda raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda muhim omil ekanini ko'rsatadi. Ushbu ish ta'lim muassasalari rahbarlari, pedagoglar hamda ta'lim sifatini nazorat qilish bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar uchun amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: ichki monitoring, ta'lim sifati, O'zbekiston ta'lim tizimi, baholash mezonlari, pedagogik nazorat, o'quv jarayoni, ta'lim samaradorligi, boshqaruv tizimi, innovatsion yondashuvlar, tahlil va nazorat.

Ichki monitoringning maqsad va vazifalari

O'zbekiston ta'lim tizimida ichki monitoring ta'lim muassasasida o'quv-tarbiya jarayonini muntazam nazorat qilish, uning sifatini oshirish hamda samaradorligini ta'minlashga qaratilgan muhim boshqaruv vositasidir. Ichki monitoring orqali ta'lim jarayonining holati tahlil qilinadi, mavjud muammolar aniqlanadi va ularni bartaraf etish bo'yicha aniq choralar belgilanadi.

Ichki monitoringning asosiy maqsadi — ta'lim sifatini yaxshilash, davlat ta'lim standartlariga muvofiqlikni ta'minlash hamda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirishdan iborat. Shu bilan birga, pedagoglarning kasbiy faoliyatini baholash, ilg'or tajribalarni ommalashtirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish ham muhim vazifalardan sanaladi.

Uning vazifalariga o'quv mashg'ulotlarini kuzatish, nazorat ishlari natijalarini tahlil qilish, o'qitish metodikasini baholash, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini aniqlash hamda ta'lim jarayonida yuzaga kelayotgan kamchiliklarni o'z vaqtida aniqlash kiradi. Shuningdek, monitoring natijalari asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilish ta'lim muassasasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Samarali yo'lga qo'yilgan ichki monitoring tizimi ta'lim muassasasida shaffoflikni kuchaytiradi, mas'uliyatni oshiradi va natijaga yo'naltirilgan faoliyatni shakllantiradi. Natijada ta'lim sifati ortib, raqobatbardosh hamda har tomonlama yetuk kadrlarni tayyorlash imkoniyati kengayadi.

Ichki monitoringni tashkil etish bosqichlari

Ta'lim muassasalarida ichki monitoringni samarali tashkil etish aniq reja va izchil bosqichlar asosida amalga oshiriladi. Avvalo, monitoringning maqsadi belgilanib, nazorat qilinadigan yo'nalishlar — o'quv jarayoni sifati, pedagoglar faoliyati, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi hamda tarbiyaviy ishlar holati aniqlab olinadi. Bu esa monitoring jarayonini tartibli va natijador olib borishga yordam beradi.

Keyingi bosqichda monitoring rejasi ishlab chiqilib, unda muddatlar, mas'ullar va baholash mezonlari ko'rsatiladi.

Jarayon davomida darslar kuzatiladi, hujjatlar tahlil qilinadi, so'rovnomalar o'tkaziladi hamda nazorat ishlari natijalari o'rganiladi. Olingan ma'lumotlar tizimli ravishda jamlanib, chuqur tahlil qilinadi.

Tahlil natijalariga ko'ra aniqlangan yutuq va kamchiliklar yuzasidan tegishli tavsiyalar beriladi, zarur hollarda tuzatish choralari belgilanadi. Eng muhim jihatlardan biri — monitoring natijalaridan kelib chiqib, ta'lim jarayonini takomillashtirish bo'yicha amaliy qarorlar qabul qilishdir.

Shu tarzda bosqichma-bosqich tashkil etilgan ichki monitoring ta'lim muassasasida boshqaruv samaradorligini oshiradi, pedagogik faoliyatni rag'batlantiradi va ta'lim sifatining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida ichki monitoringi

O'zbekiston ta'lim tizimida ichki monitoring amaliyoti normativ-huquqiy hujjatlar asosida tashkil etiladi va barcha umumta'lim maktablari, akademik litseylar, kasb-hunar hamda oliy ta'lim muassasalarida majburiy boshqaruv mexanizmi hisoblanadi. Xususan, ta'lim muassasalari faoliyati Davlat ta'lim standartlari (DTS) talablari asosida baholanadi va ichki monitoring aynan ushbu talablarning bajarilishini nazorat qilishga xizmat qiladi.

Amaliyotda ichki monitoring quyidagi aniq yo'nalishlarda olib boriladi:

o'qituvchilarning dars ishlanmalari va yillik ish rejaları tahlil qilinadi;

darslar maxsus jadval asosida kuzatilib, metodik va didaktik jihatdan baholanadi;

o'quvchilarning bilim darajasi oraliq va yakuniy nazorat ishlari natijalari orqali aniqlanadi;

baholash jarayonida 5 ballik yoki reyting tizimi asosida aniq ko'rsatkichlar shakllantiriladi.

Masalan, umumta'lim maktablarida har chorak yakunida fanlar kesimida o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi foiz hisobida aniqlanib, tahliliy ma'lumotnoma tuziladi. Agar sinf bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichi 70 foizdan past bo'lsa, ushbu fan o'qituvchisi uchun qo'shimcha darslar va metodik yordam belgilanishi amaliyotda keng qo'llaniladi.

So'nggi yillarda ichki monitoring jarayonida elektron jurnal va kundalik tizimlari joriy etilishi natijasida baholash shaffofligi oshdi. Bu tizimlar orqali o'quvchilar baholari, davomati va uy vazifalari real vaqt rejimida tahlil qilinmoqda. Natijada rahbariyat tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Shuningdek, ichki monitoring natijalari pedagog kadrlarni attestatsiyadan o'tkazish, ularning malaka toifasini belgilash va rag'batlantirishda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan real va o'lchab bo'ladigan natijalarga erishilayotganini ko'rsatadi.

Ichki monitoringni amalga oshiruvchi tuzilmalar va nazorat mexanizmlari

O'zbekistonda ta'lim sifatini nazorat qilish davlat darajasida ham, muassasa darajasida ham yo'lga qo'yilgan. Masalan, 2025-yil 5-maydagi Prezident farmoniga muvofiq Ta'lim sifatini ta'minlash milliy agentligi tashkil etilib, uning asosiy vazifasi turli darajadagi ta'lim muassasalarini akkreditatsiyadan o'tkazish va ta'lim standartlarini yaxshilashdan iborat.

Agentlik quyidagi yo'nalishlarda faoliyat yuritadi:

o'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim muassasalarini qamrab olgan holda kompleks va maxsus davlat akkreditatsiyasini amalga oshiradi;

kompleks akkreditatsiya odatda har besh yilda bir marta mustaqil tashqi baholash asosida o'tkaziladi;

yangi o'quv dasturlarini ochishdan oldin ularning sifati maxsus akkreditatsiya orqali tekshiriladi.

Ta'lim muassasalari ichida esa sifat nazorati bo'limlari faoliyat ko'rsatadi. Ular Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 18-iyuldagi 515-son qarori asosida tashkil etilgan bo'lib, talabalarning bilimlari davlat ta'lim standartlariga mosligini o'rganish, ta'lim sifatini monitoring qilish hamda sifatga salbiy ta'sir etuvchi omillarni aniqlab, ularni bartaraf etish choralari ko'radi.

Bunday bo'limlar doimiy monitoring, ichki va tashqi auditlarni tashkil etadi hamda o'quv dasturlari, mutaxassisliklar va o'quv rejalarning davlat standartlariga muvofiqligini tahlil qiladi.

Shuningdek, ayrim universitetlarda ichki nazorat va monitoring bo'limlari kadrlar tayyorlash milliy dasturi vazifalarining bajarilishi, buyruq va qarorlar ijrosi hamda o'quv-uslubiy jarayonlarni nazorat qiladi.

Bundan tashqari, maktablarda o'quvchilar davomatini nazorat qilish uchun "Elektron davomat" tizimini joriy etish rejalashtirilgan bo'lib, u biometrik identifikatsiya kabi usullar orqali darsga qatnashishni monitoring qilish imkonini beradi.

Aniq institutlar, akkreditatsiya tizimi va raqamli nazorat vositalarining joriy etilishi O'zbekistonda ichki monitoringni tizimli ravishda yo'lga qo'yish va ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan davlat siyosati mavjudligini ko'rsatadi.

Ta'lim sifatini monitoring qilishda raqamli texnologiyalar roli

So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimida ichki monitoringni kuchaytirish maqsadida elektron platformalar keng joriy etilmoqda.

Jumladan, umumiy o'rta ta'lim maktablarida "Elektron kundalik" va My.edu.uz tizimlari orqali o'quvchilarning baholari, dars davomati hamda pedagoglar faoliyati onlayn tarzda kuzatiladi.

Oliy ta'lim muassasalarida esa Moodle, Google Classroom va Microsoft Teams kabi platformalar qo'llanilib, ular topshiriqlarni baholash, avtomatik testlar o'tkazish hamda baholar statistikasi va taqqoslov tahlillarini yuritishga imkon beradi.

Elektron baholash tizimlarining muhim afzalligi — tezkorlik va aniqlikdir: test natijalari darhol hisoblanadi, inson omili kamayadi va baholash yanada obyektiv bo'ladi. Shu bilan birga, tizim o'quvchining qaysi mavzuda qiyalayotganini ko'rsatib, o'qituvchiga individual yondashuvni ishlab chiqishga yordam beradi.

Bunday raqamli vositalar ta'lim sifatini uzluksiz monitoring qilish imkonini yaratadi: an'anaviy tizimda baholash ko'pincha chorak yoki semestr oxirida amalga oshirilgan bo'lsa, elektron tizimlar real vaqt rejimida doimiy nazoratni yo'lga qo'yadi.

Natijada rahbariyat uchun avtomatik tahliliy hisobotlar shakllanib, statistik ko'rsatkichlar asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilish osonlashadi.

Bundan tashqari, raqamli monitoringni yanada rivojlantirish maqsadida Toshkentda "Smart School" tizimini tajriba tariqasida joriy etish rejalashtirilgan bo'lib, u 31 ta maktabdagi 250 ta sinfda ta'lim sifati, o'quvchilar davomatini, hatto ularning psixo-emotsional holatini sun'iy intellekt yordamida tahlil qilishni nazarda tutadi.

Tizim shuningdek o'quvchilarning fanlarga qiziqishi va o'qituvchilarning pedagogik salohiyatini ham baholaydi.

Raqamlashtirish ichki monitoringni yanada aniq, shaffof va samarali qilishga xizmat qilmoqda.

Elektron tizimlar orqali olingan real ma'lumotlar ta'lim jarayonini tezkor takomillashtirish va o'quv natijalarini yaxshilashda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa

O'zbekiston ta'lim tizimida ichki monitoring amaliyoti ta'lim sifatini oshirish, pedagogik jarayonlarni tizimli baholash va o'quvchilarning bilim darajasini aniqlashda muhim vosita sifatida samarali ishlamoqda. Ichki monitoring orqali dars jarayoni, o'qituvchilarning kasbiy faoliyati va o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi doimiy ravishda tahlil qilinadi, kamchiliklar aniqlanadi va ularni bartaraf etish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqiladi.

Amaliyotda monitoring jarayonini tashkil etish, baholash mezonlarini belgilash va natijalarni tahlil qilish bosqichlari aniq reja asosida amalga oshiriladi. Raqamli tizimlar, elektron kundaliklar va onlayn platformalar bu jarayonni tezkor, shaffof va obyektiv qilishga yordam beradi.

Shu bilan birga, ichki monitoring natijalari pedagoglarni rag'batlantirish, ularning malakasini oshirish hamda ta'lim muassasalari rahbariyati uchun asosli boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonini yaratadi.

Natijada, samarali ichki monitoring ta'lim sifatining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi, raqobatbardosh va malakali kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi hamda O'zbekiston ta'lim tizimida zamonaviy boshqaruv va innovatsion yondashuvlarni keng joriy etishga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 5-maydagi "Ta'lim sifatini ta'minlash milliy agentligini tashkil etish" to'g'risidagi farmoni. uzdaily.uz
2. Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 18-iyuldagi 515-son qarori. "Ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limlarini tashkil etish va faoliyatini tartibga solish"
3. "Ta'lim sifatini ta'minlash milliy agentligi tashkil etiladi", 2025.
4. "Elektron platformalar orqali ta'lim sifatini monitoring qilish", 2024.
5. "Toshkentda Smart School tizimi joriy etiladi", 2025.